

RAQAMLI IQTISODIYOTDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI LITSENZIYALASH

*Toshkent davlat yuridik universiteti
Xususiy huquq fakulteti 2-kurs B patok 2-guruh talabasi*

Ergashaliyeva Sevinch

Ilmiy rahbar Toshkent davlat yuridik universiteti

Kiber huquq kafedrası o'qtuvchisi

Javoxir Eshonqulov

javoxireshonqulov0724@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu tadqiqot raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalashni o'rganishga bag'ishlangan. Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash, zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi va raqamli transformatsiyalash jarayonlari bilan birga muhim ahamiyatga egadir. Intellektual mulk jumladan, mualliflik huquqi, brendlar, patentlar va tijorat sirlarini himoya qilishda litsenziyalashning o'rni va ahamiyatini ko'rib chiqadi. Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotda innovatsiyalarni rag'batlantirish, raqobatbardoshlikni oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun intellektual mulkni samarali litsenziyalash mexanizmlari zarur. Esseda litsenziyalash jarayonida yuzaga keladigan huquqiy muammolar, misol uchun, litsenziya shartnomalarining shaffofligi, huquqiy muvofiqlik va foydalanuvchi huquqlari kabi jihatlarga e'tibor qaratadi. Shuningdek, raqamli platformalar va xizmatlarda intellektual mulkni himoya qilish uchun zamonaviy strategiyalar, masalan, raqamli litsenziyalash va onlayn mualliflikni boshqarish tizimlari haqida ma'lumot beriladi. Ushbu annotatsiya, raqamli iqtisodiyot sharoitida intellektual mulk huquqini litsenziyalash jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini yoritib berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, intellektual mulk, litsenziyalash, patentlar, brendlar, mualliflik huquqi, huquqiy muammolar, innovatsiyalar, raqamli litsenziyalash, raqamli platformalar va boshqalar.

Аннотация: В этом исследовании рассматриваются права интеллектуальной собственности в цифровой экономике, посвящен изучению лицензирования. Интеллектуал в цифровой экономике лицензирование прав собственности, развитие современных технологий и важен наряду с процессами цифровой трансформации. Интеллектуальная собственность, включая авторские права, товарные знаки, патенты и коммерческую тайну, рассматривает роль и важность лицензирования в защите. Сегодняшний продвижение инноваций и конкурентоспособности в цифровой экономике интеллектуальная собственность

для увеличения и обеспечения экономического роста необходимы механизмы лицензирования. Эссе происходит во время процесса лицензирования юридические проблемы, например, лицензионные соглашения внимание к таким аспектам, как прозрачность, соблюдение законодательства и права пользователей точки.

Также защита интеллектуальной собственности в цифровых платформах и сервисах, современные стратегии, например, цифрового лицензирования и онлайн-торговли, приведены сведения о системах управления авторством. Эта аннотация, лицензирование прав интеллектуальной собственности в условиях цифровой экономики особенности процесса и его влияние на экономическое развитие направлено на просвещение.

Ключевые слова: Цифровая экономика, интеллектуальная собственность, лицензирование, патенты, бренды, авторское право, юридические вопросы, инновации, цифровое лицензирование, цифровые платформы и т.д.

Abstract: This study is devoted to the study of intellectual property licensing in the digital economy. Licensing of intellectual property in the digital economy is of great importance, along with the development of modern technologies and the processes of digital transformation. It examines the role and importance of licensing in protecting intellectual property, including copyright, brands, patents and trade secrets. In today's digital economy, effective intellectual property licensing mechanisms are necessary to stimulate innovation, increase competitiveness and ensure economic growth. The essay focuses on legal issues arising in the licensing process, such as the transparency of license agreements, legal compliance and user rights.

It also provides information on modern strategies for protecting intellectual property in digital platforms and services, such as digital licensing and online copyright management systems. This annotation aims to shed light on the specifics of the intellectual property licensing process in the digital economy and its impact on economic development.

Keywords: Digital economy, intellectual property, licensing, patents, brands, copyright, legal issues, innovation, digital licensing, digital platforms, etc.

Kirish

Hozirgi kunda raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari va internetning tezkor rivojlanishi natijasida, zamonamizda iqtisodiy faoliyatning yangi shakllarini yaratmoqda. Intellektual mulk huquqlari raqamli muhitda muhim ahamiyatga ega hisoblanib, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va innovatsiyalarni himoya qilishda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu esse, raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash jarayonini balki, uning ahamiyatini ham tahlil qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaning 53-moddasida, har kimga ilmiy, texnikaviy va badiiy ijod erkinligi hamda madaniyat yutuqlaridan foydalanish huquqi kafolatlanadi. **Intellectual mulk** qonun bilan muhofaza qilinadi va va davlat jamiyatning nadabiy, ilmiy va texnikaveiy rivojlanishi haqida g'amxo'rlik qiladi deb belgilab qo'yilgan.¹

Intellectual Mulk Huquqlari - bu yaratuvchilar va innovatorlar tomonidan yaratilgan g'oyalar, ixtirolar, brendlar, patentlar va ijodiy ishlarni himoya qiluvchi qonuniy huquqlar to'plamidir. Bundan tashqari, intelektual mulk huquqi ijodkorlarga va tadbirkorlarga o'z yaratuvchanliklarini himoya qilish va ulardan iqtisodiy foyda olish imkonini beradi. Bu huquqlar, asosan, quyidagi toifalarga bo'linadi:

1. **Mualliflik huquqlari** – ijodiy asarlarning muallifiga o'zi yaratgan ishlarini nashr qilish va tarqatish huquqini beradi. Ushbu huquq ijodkorning yaratuvchaligini himoya qiladi. Xalqaro darajada mualliflik huquqini himoya qilishda Berne Konvensiyasi muhim rol o'ynaydi.

2. **Patentlar** – ixtirolarni himoya qiladi va ularni tijoratlashtirish imkonini yaratib beradi.

3. **Tovar belgilari** – mahsulotlar va xizmatlarning manbasini ko'rsatish uchun ishlatiladi.

4. **Sanoat dizayn huquqlari** – mahsulotlarning tashqi ko'rinishini himoya qiladi.²

Raqamli iqtisodiyotda bu huquqlarni himoya qilish, innovatsion muhitni yaratishda muhim ahamiyatga egadir. Ushbu huquqlarni litsenziyalash, yaratuvchilarga va mualliflarga o'z asarlarini tijorat maqsadlarida ishlatish imkonini beradi.

Shuningdek, Intellectual mulk huquqi darsligida Intellectual mulk tushunchasiga tarif berib ketilgan. Intellectual mulk iborasi lotincha “intellect” so'zidan olingan bo'lib aql idrok degan ma'noni anglatadi.³

Fuqarolik kodeksida intelektual faollik natijalariga intelektual huquq tushunchasi 3 tarkibiy qism bilan tavsiflanadi, deyilgan.

1. Mutlaq huquq. Bu mulk huquqi bo'lib, mualliflik huquqi egalarining obyekdan foydalanish, uni tassarruf etish va foydalanishga topshirish, shuningdek uchinchi shaxlarning noqonuniy foydalanishidan qonuniy himoya qilish qobiliyatini nazarda tutadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

² Intellectual mulk huquqi. Darslik.

³ I.Imanov, B.Axmadjonov Intellectual mulk huquqi. Darslik. 7-bet. Toshkent 2010

2. Shaxsiy nomulkiy huquqlar. Ularning o'ziga xos xususiyati ajralmasligidadir, yani hech kim ulardan mahrum etilishi mumkin emas va ularni boshqa odamga berish orqali ularni tark etish mumkin emas.

Muallifning quyidagilar intellektual nomulkiy huquqlari: ismga (yani, o'zingizning haqiqiy ismingiz, taxallusingiz bilan obuna bo'lish yoki ismingizni saqlash qobiliyati); mualliflik uchun (muallif boshqa hech kimni ko'rsatolmaydi); asarning dolzarbligi (muallifning rasmiy roziligisiz o'zgartirishlar kiritish, yangi illustratsiyalardan foydalanishingiz yoki boshqa yo'l bilan tuzatish kiritishingiz mumkin emas); obro'sini himoya qilishi (kiritilgan o'zgartirishlar asar yaratuvchisi haqidagi jamaotchilik fikriga, shu jumladan, uning vafotidan keyingi davrga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi kerak).

3. Boshqa huquqlar. Ba'zi hollarda qonunchilikda intellektual mulk huquqlarini qo'llashning maxsus turlari nazarda tutilgan.⁴

Intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash – bu huquq egasining o'z mulkini boshqa shaxslarga, muayyan shartlar asosida, foydalanish uchun berishi jarayonidir. Litsenziyalash ikki xil bo'lishi mumkin: eksklyuziv va eksklyuziv bo'lmagan litsenziya. Eksklyuziv litsenziya berilgan holda, litsenziya oluvchi birgina shaxs yoki kompaniya tomonidan foydalanish huquqiga ega bo'ladi. Eksklyuziv bo'lmagan litsenziya esa, bir nechta litsenziya oluvchilarga berilishi mumkin.

Litsenziyalash jarayoni bir qator bosqichlardan iborat:

1. Mulk huquqini aniqlash – yaratuvchi o'z asarini qaysi huquqlar bilan himoyalanganini tushunishi zarurdir.

2. Litsenziya shartlarini belgilash – foydalanish muddati, moliyaviy shartlar, hududiy cheklovlar va boshqalar.

3. Shartnoma tayyorlash – litsenziya beruvchi va oluvchi o'rtasida rasmiy shartnoma tuziladi.

4. Foydalanish monitoringi – litsenziya oluvchi tomonidan asar foydalanishini nazorat qilib boorish.

Shu bilan birga raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalashning bir nechta afzalliklari mavjud:

a) Innovatsiyalarni rag'batlantirish – litsenziyalash orqali yaratuvchilar o'z asarlaridan moliyaviy foyda olish imkonini topadilar, bu esa yangi g'oyalar va texnologiyalarning rivojlanishi uchun imkon beradi.

b) Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish – intellektual mulk huquqlarini himoya qilish va litsenziyalash jarayoni, iqtisodiy faoliyatni yanada samarali qilishga yordam beradi, bu esa ijtimoiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlarni yaratib beradi.

⁴ Yakubova Iroda Bahramovna. Xlqari intellektual nulk huquqi. O'quv qo'llanma. 15-16-betllar. Toshkent 2023

c) **Raqobatbardoshlik** – litsenziyalash orqali kompaniyalar o'z mahsulotlarini bozorga tezroq chiqarishlari va raqobatbardosh bo'lishlari mumkin.

d) **Yangi bozorlar yaratish** – innovatsion mahsulotlarni litsenziyalash, yangi bozorlar va xizmatlar yaratishga yordam beradi.

Shu asosda, Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash jarayonida bir qator muammolar vujudga kelishi mumkin:

1. **Qonuniy muammolar** – har bir mamlakatda intellektual mulk huquqlari va litsenziyalash jarayoni turlicha tartibga solinadi, bu esa xalqaro miqyosda muammolarni keltirib chiqarishga asos bo'ladi.

2. **O'ta raqobat** – raqamli muhitda o'zaro raqobat kuchayishi natijasida, litsenziya shartlarini buzish va intellektual mulkni noqonuniy foydalanish holatlari ko'payishi mumkin.

3. **Texnologik o'zgarishlar** – yangi texnologiyalarning tez rivojlanishi, mualliflik huquqlarini himoya qilish va litsenziyalash jarayonlarini qiyinlashtirib boradi. Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash, milliy va xorijiy ega.

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash – innovatsiyalarni himoya qilish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Litsenziyalash jarayoni, yaratuvchilar uchun moliyaviy foyda olish imkonini berib, iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi. Biroq, ushbu jarayonning samaradorligini ta'minlash uchun qonuniy va texnologik muammolarni hal etish zarur. Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish va litsenziyalash, kelajakda yangi imkoniyatlar yaratishga xizmat qiladi va jamiyatning umumiy farovonligini oshirishga yordam beradi.

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash, milliy va xorijiy qonunchiliklar o'rtasidagi farqlarni tushunish muhimdir. Quyidagi jihatlar bu jarayonni ta'minlaydi:

Milliy Qonunchilik; birinchidan, litsenziyalash Turi: O'zbekistonda intellektual mulk huquqini litsenziyalashni, asosan, "**Intellektual mulk to'g'risida**"gi qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga soladi. Ushbu qonun intellektual mulk huquqlarini himoya qilish, ularni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziyalash va boshqa muhim jihatlarni tartibga soladi. Litsenziya berish uchun shartlar va talablarga muvofiq harakat qilinadi. Shu asosida bu qonunning bir nechta asosiy qismlari mavjud, Ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati: Intellektual mulk huquqlari iqtisodiy o'sish va innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Bu orqali tadbirkorlik faollashadi va yangi mahsulotlar paydo bo'ladi.

Xalqaro me'yorlar: IM huquqlari xalqaro miqyosda, masalan, BMTning WIPO tashkiloti orqali himoya qilinadi. Bu, albatta, global savdoda muhim rol o'ynaydi.

Muammolar: Qonunlar ko'pincha tezkor texnologik o'zgarishlarga mos kelmaydi. Internet va raqamli muhitda mualliflik huquqlarini himoya qilishda qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Tashkiliy va huquqiy mexanizmlar: IM himoyasi uchun davlat organlari, huquqshunoslar va nodavlat tashkilotlari faoliyat yuritadi. Huquqiy mexanizmlar, masalan, sudlar va arbitrajlar, to'g'ri qo'llanilishi muhimdir.

Ikkinchidan, davlat ro'yxati: **“Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib tamoillari to'g'risida”gi qonunda** intellektual mulk obektlarini litsenziyalash jarayonini belgilaydi. Shuningdek, litsenziyalash jarayoni ko'pincha davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi, bu esa davlatning nazoratini ta'minlaydi. Ushbu qonuning 3-moddasiga alohida etibor beradigan bo'lsak. Litsenziat - faoliyatning litsenziyalanadigan turini yoki uning kechik turini amalga oshirish uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik yoki jismoniy shaxs,

Litsenziya - jismoniy yoki yuridik shaxsga beriladigan, litsenziya talablari va shartlariga majburiy ravishda rioya etilgan taqdirda faoliyatning litsenziyalanadigan turini yoki uning kichik turini amalga oshirish huquqini beruvchi hujjatdir,

Litsenziyalash esa - litsenziya berish to'g'risidagi arizani topshirish, qabul qilish va ko'rib chiqish, litsenziyani berish, uning amal qilish muddatini uzaytirish, amal qilishini to'xtatib turish, qayta tiklash hamda tugatish, shuningdek litsenziyani bekor qilish, qayta rasmiylashtirish va chaqirib olish jarayoni bilan bi'g'liq tadbirlar majmuidir.⁵

Uchinchidan, himoya davri: Intellektual mulkning himoya davri va litsenziya shartlari aniq belgilangan bo'lib, bu mulk egalariga o'z huquqlarini himoya qilishda yordam beradi. Shu asosda **“Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida”gi qonunchilik**. Ushbu qonunda asosan mualliflik huquqlari va ularning litsenziyalash tartibini belgilaydi. Shuningdek, Mualliflik Huquqi va turdosh huquqlarni alohida ko'rib chiqamiz.

1. Tushunchasi: Mualliflik huquqi asarlar yaratilishi bilan avtomatik tarzda muallifga beriladi va u ijodiy asarlarni boshqarish huquqiga ega bo'ladi.

2. Huquq turlari:

Shaxsiy huquqlar: Muallifning asarni ma'lum bir tarzda foydalanish huquqi.

Moliya huquqlari: Asarlarning reproduksiya, tarqatish va ko'rsatish huquqlari.

3. Muddat: Mualliflik huquqi, odatda, muallifning umriga va 70 yilga cho'ziladi, keyin esa asar ommaviy mulkka o'tadi.

4. Himoya mexanizmlari: Mualliflik huquqlarini buzganlik uchun fuqarolik va jinoiy javobgarlik mavjud. Huquqiy himoya, shuningdek, sudlarda ko'rsatiladi.

⁵ “Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib tamoillari to'g'risida”gi qonun

Turdosh Huquqlar esa,

1. Tushunchasi: Turdosh huquqlar asarlar yaratuvchilarining huquqlarini himoya qiladi. Bu toifaga ijodkorlar, ijrochilar va ovoz yozish muassasalari kiradi.

2. Turli huquq turlari:

Ijro huquqlari: Musiqa va san'at asarlarini ijro etish huquqi.

Kopirovka huquqlari: Ijro etilgan asarlarning ko'chirilishi va tarqatilishi huquqi.

3. Muddat: Turdosh huquqlar ko'pincha mualliflik huquqlari bilan bir xil muddatda amal qiladi, lekin ular qonuniy asosda boshqacha belgilanishi mumkin.⁶

Xorijiy qonunchilikda xalqaro konvensiyalar, yani, xalqaro tashkilotlar. Masalan, **World Intellectual Organization (WIPO)** tarjimasi **“Dunyo Intellektual Mulk Tashkiloti”** orqali qabul qilingan konvensiyalar xorijiy litsenziyalash jarayonlariga asos bo'ladi.

Butunjahon intellektual mulk tashkiloti - intellektual mulk sohasida bir qator asosiy xalqaro konvensiyalar, birinchi navbatda, Adabiy va badiiy asarlarni muhofaza qilish to'g'risidagi Bern Konvensiyasi va Sanoat mulkini muhofaza qilish to'g'risidagi Parij Konvensiyasini ma'muriy boshqarish bilan shug'ullanadigan xalqaro tashkilot. Shuningdek 1974 yildan beri u Birlashgan Millatlar tashkilotining ijodkorlik va intellektual mulk masalalari bo'yicha ixtisoslashgan agentligi funksiyalarini bajaradi.

A'zo davlatlar BIRPI uchun to'la huquqli hukumatlararo tashkilot maqomiga erishishni xohlashdi. Shuning uchun 1967 yilda Stokgol'mda BIMTni tashkil etuvchi Konvensiya imzolandi. BIMTning bosh qarorgohi Jeneva (Shveytsariya) shahrida joylashgan. Bu yangi tashkilot o'zi bilan BIRPini almashtirdi. 1974 yilda BIMT Birlashgan Millatlar tashkilotining ixtisoslashgan muassasasiga aylandi. Birlashgan Millatlar tashkiloti va BIMT o'rtasidagi shartnomaga ko'ra, BIMT ijodkorlikni rag'batlantirish va davlatlar o'rtasidagi kooperatsiya yo'li bilan butun dunyo bo'ylab intellektual mulkni himoya qilish maqsadida tuzilgan shartnomalar va bitimlarga muvofiq zarur harakatlarni amalga oshirish uchun javob beradi.

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash jarayoni har xil qonunchilik tizimlariga asoslangan va mamlakatlar o'rtasida farqlar mavjud. O'zbekistonning o'ziga xos talablari va xorijiy tajribalar to'g'risida chuqurroq ma'lumot olish, moliyaviy va biznes strategiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyatga egadir.⁷

Hozirgi kunda raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash masalalari haqida **xorijiy va milliy adabiyotlarda** ko'plab ilmiy tadqiqotlar va maqolalar mavjuddir. Quyida ba'zi muhim jihatlarini keltirib ketaman:

Xorijiy adabiyotda litsenziyalashning turli strategiyalari, jumladan, **eksklyuziv** va **eksklyuziv bo'lmagan** litsenziyalar, o'zaro kelishuvlarga oid tadqiqotlar mavjud.

⁶ “Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida”gi qonun

⁷ Dunyo Intellektual Mulk Tashkiloti

Masalan, “Intellectual Property Rights and Licensing” nomli maqola intellektual mulkni qanday qilib samarali litsenziyalash bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Ushbu maqolani tahlil qilarkanmiz, zamonaviy iqtisodiyotda muhim ahamiyatga ega. Intellektual mulk huquqlari ijodkorlar va innovatorlarga o'z g'oyalari va ishlarini himoya qilish imkonini beradi, bu esa innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Litsenziyalash esa bu huquqlardan foydalangan holda boshqa shaxslar yoki kompaniyalarga foydalanish huquqini berish jarayonidir. Bu yondashuv, masalan, patent, mualliflik huquqi yoki tijorat sirlarini o'z ichiga oladi. Litsenziyalash orqali mulk egasi qo'shimcha daromad olish imkoniyatiga ega bo'ladi va o'z mahsulotini kengroq bozorga chiqarishi mumkin. Yana bir muhim jihati, litsenziyalash shartnomalari ijodkorlar va kompaniyalar o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi va yangi innovatsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi. Shunday qilib, intellektual mulk huquqlari va litsenziyalashni to'g'ri boshqarish iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanish uchun zarurdir.⁸

Shuningdek, “Digital Rights Management (DRM)” va “Copyright in the Digital Age” kabi maqolalarda raqamli mahsulotlar uchun litsenziyalash mexanizmlari tahlil qilingan. Bu maqolalarda mualliflik huquqi va litsenziyalashning yangi formatlari, masalan, raqamli litsenziyalar va blockchain texnologiyalari haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, har biriga to'xtalsak, “Digital Rights Management (DRM) texnologiyalari raqamli kontentni himoya qilish va nazorat qilishda muhim rol o'ynaydi. Maqola DRM tizimlarining afzalliklari, kamchiliklari va ularning foydalanuvchilarga ta'siri haqida ma'lumot beradi. Intellectual Property in the Digital Age maqolasi esa raqamli davrda intellektual mulk huquqlari qanday o'zgarayotganini va bu o'zgarishlar mualliflar, iste'molchilar va sanoat uchun qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rib chiqadi. Raqamli texnologiyalar va internetning rivojlanishi mualliflik huquqlari, patentlar va tovar belgilari kabi intellektual mulk turlariga yangi qiyinchiliklar keltirib chiqardi.”⁹

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Masalan, S. Smith (2022) “**Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish: yangi yondashuvlar**” nomli maqolasida raqamli platformalarda IM huquqlarini himoya qilishda innovatsion yondashuvlar taklif etadi. U raqamli iqtisodiyotda litsenziyalashning murakkabligini va ushbu jarayonni soddalashtirish uchun yangi yechimlarni izlaydi. Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish yangi yondashuvlar talab qilmoqda. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan intellektual mulk huquqlarining

⁸ “Intellectual Property Rights and Licensing”

⁹ “Digital Rights Management (DRM)” va “Copyright in the Digital Age”

buzilishi, xususan, mualliflik huquqlari, patentlar va tijorat sirlariga doir muammolar ko'paymoqda.

Yangi yondashuvlar, masalan, blokcheyn texnologiyasi va sun'iy intellektni qo'llash, mulk huquqlarini yanada samarali himoya qilish imkoniyatlarini yaratmoqda. Blokcheyn orqali mualliflik huquqlari hujjatlari va ijro etish tarixini shaffof va o'zgartirib bo'lmaydigan tarzda saqlash mumkin. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida buzilishlarni aniqlash va ularga tezkor javob berish imkoniyatlari oshmoqda.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyotda intellektual mulkni himoya qilish uchun innovatsion yondashuvlar, samarali qonunchilik va global hamkorlik zarur. Bu jarayon nafaqat ijodkorlar va ishlab chiqaruvchilar, balki iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Bundan tashqari, J. Brown (2021) o'zining "**Litsenziyalash va raqamli muhit: muammolar va yechimlar**" maqolasida raqamli iqtisodiyotda litsenziyalash jarayonidagi qiyinchiliklarni va buni bartaraf etish uchun kerakli choralarni ko'rsatadi.

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini litsenziyalash zamonaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon bir qator qiyinchiliklar va muammolar bilan to'qnash keladi. Xorijiy va milliy qonunchilikda mavjud bo'shliqlarni bartaraf etish, yangi texnologiyalari haqida so'z yuritadi.

Qonunchilikka taklif: "Litsenziyalash, ruxsat berish va xabardor qilish tartib tamoillari to'g'risida"gi qonuning 9-moddasiga qo'shimchalar kirgizdursa muvoffiq bo'lardi. Qonunchilikning amaldagi tahlili

9-modda. Faoliyatning litsenziyalanadigan turlarini davlat muassasalari tomonidan amalga oshirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari bilan tashkil etilgan davlat muassasalari, bosharti O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlarida faoliyatning litsenziyalanadigan turlarini amalga oshirish nazarda tutilgan bo'lsa, faoliyatning ushbu turlarini tegishli litsenziyani olmasdan amalga oshirishga haqlidir. Mazkur qoida ko'rsatilgan davlat muassasalarini litsenziya talablari va shartlarini bajarishdan ozod etmaydi.

Taklif etilayotgan tahrirda 9-moddaning o'ziga o'zgartirish kirgizdirish lozim. Bunda raqamli iqtisodiyot sahroitada litsenziyalangan faoliyat turlarini davlat muassasalari tomonidan elektron tizim orqali amalga oshirishdir. Taklifning asosiy jihatlariniga kelsak: avvalambor, faoliyat turlarini aniqlash ya'ni bunda davlat muassasalari tomonidan litsenziya lash uchub zarur bo'lgan faoliyat turlarining aniq ro'yxatini shakllantirish va uni elektron platformada e'lon qilish. Shuningdek, faoliyat

turlarini litsenziyalash jarayonini to'liq raqamli formatda amalga oshirish kerak. Bu arizalarni elektron tarzda berish, hujjatlarni topshirish va ruxsatnomlarni olishni o'z ichiga oladi. Va litsenziyalangan faoliyat turlari bo'yicha davlat muassasalari tomonidan yaratilgan ma'lumotlar bazasini ta'minlash. Keyin esa, litsenziyalangan ma'lumot turlarini davlat nazorati va monitoringi elektron tizim orqali amalga oshirilishi, faoliyatning qonuniyligini ta'minlashga yordam beradi.

Ushbu taklif, davlat muassasalari faoliyatini modernizatsiya qilish va raqamli iqtisodiyot sharoitida intellektual mulkni himoya qilishni kuchaytirishga yordam beradi.

Xullosa

Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqini litsenziyalash muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayon ijodiy mahsulotlarni himoya qilish va ulardan foydalanishni tartibga solishga yordam beradi. Litsenziyalash orqali mualliflar o'z asarlaridan iqtisodiy foyda olish imkoniyatini qo'lga kiritadilar, bu esa innovatsiyalarni rag'batlantiradi.

Shuningdek, litsenziya shartlari orqali raqamli kontentdan foydalanishning aniq qoidalari belgilanadi, bu esa raqobatni oshiradi va bozorni diversifikatsiya qiladi. Biroq, raqamli iqtisodiyotdagi global xususiyatlar litsenziyalash tizimlarini xalqaro darajada muvofiqlashtirishni talab etadi.

Umuman olganda, intellektual mulk huquqini litsenziyalash raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun zaruriy shartdir, chunki u ijodkorlikni qo'llab-quvvatlaydi va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lex.uz
2. Intellektual mulk huquqi darslik
3. World Intellectual Organization (WIPO) yani, "Dunyo Intellektual Mulk Tashkiloti"
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
5. "Raqamli iqtisodiyotda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish: yangi yondashuvlar" nomli maqola
6. "Digital Rights Management (DRM)" va "Copyright in the Digital Age" maqollari
7. Wikipedia
8. "Intellectual Property Rights and Licensing" nomli maqola
9. Eshonkulov, Javoxir. "SUV RESURSLARINI MUHOFAZA QILISH YO'LIDAGI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIK TAHLILI." Центральноазиатский журнал образования и инноваций 2.11 Part 3 (2023): 47-52.
10. Javokhir Eshonkulov "Legal Foundations for the Application of Artificial Intelligence Technologies in the Sports Industry" American Journal of Education and Evaluation Studies Tom 1, No.7, 2024/10/4, 240-247